

zi do izražaja u načinu na koji kombinira biografsko-popularni i znanstveni diskurs. Sam Sanader knjigu naziva “memoarsko-politološkim spisom” i izriječkom naglašava kako nije riječ o znanstvenom tekstu, međutim, poznavanje klasika sociologije i filozofije te povijesnih činjenica u koje je Sanader zapakirao svoj narativ knjizi daje znanstveni “štimung” (o kojem piše i sam autor), a time i uvjerljivost.

Zašto, međutim, posebno skrećem pažnju na Sanaderovu superiornost i pragmu?

Kao prvo, razina konceptualizacije i političke inteligencije koja se može iščitati iz ove knjige u današnjem hrvatskom političkom okruženju prava je rijetkost. Ivo Sanader suvereno se kreće među najrazličitijim povijesnim, filozofskim i politološkim konceptima, pri čemu pokazuje izuzetno razumijevanje javnog prostora u kojem operira. Upravo u tome dijelu moguće je prepoznati njegov vrhunski komunikacijski talent koji mu priznaju čak i oni koji ga ne vole. Ivo Sanader razumije medije i suvremenu političku komunikaciju kao malo koji hrvatski političar. Kao drugo, Sanaderov politički pragmatizam, koji predstavlja nezaobilazan element mrske ‘sanaderizacije’, pravo je osvježanje u zatrovanoj atmosferi podjele na naše i njihove, ustaše i partizane. Primjerice, Sanader u knjizi podsjeća da izbore “valja dobiti kako bi se mogla provoditi politika za koju se netko zauzima, a dobiva ih i pobjeđuje onaj tko skupi najviše glasova”. Tu jednostavnu i praktičnu istinu koja potpisuje sve Sanaderove uspješne izborne kampanje danas je teško čuti od hrvatskih političara, zapletenih u (najčešće licemjerne) fraze o ideologiji i vrijednostima. Ili, primjeri-

ce, Sanaderova konstatacija kako bi se “u bilanciranju 90-ih desnica npr., za početak trebala odreći idealizacije ondašnje politike, a ljevica njezine demonizacije”. Takav smireni kompromis zvuči gotovo bogohulno u današnjoj povampirenoj atmosferi podjele na ljevičare i desničare.

Uglavnom, zanemarimo li okolnosti u kojima je pisana i specifičnu poziciju autora, ova knjiga sadrži upravo ono što bi prosječan neostrašćeni čitatelj (građanin, birač), zasićen histeričnom političkom nekulturom i banalizacijom političke i medijske scene, htio pročitati. Time je Ivo Sanader, osim očitog političkog talenta, još jedanput pokazao da mu u samopromociji i političkom zavodjenju u Hrvatskoj još uvijek nema ravnog.

*Marijana Grbeša
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu*

Prikaz

Ivica Đikić
Beara: Dokumentarni roman
o srebreničkom genocidu

Naklada Ljevak, Synopsis, Zagreb, 2016,
246 str.

Na koji način možemo shvatiti i racionalizirati zločin velikih razmjera? Središnje je to pitanje ovog dokumentarnog romana s elementima fikcije u kojem Ivica Đikić manirom vrsnog književnika vješto

barata literarnim oblicima te različitim povijesnom građom koju je samostalno skupljao i arhivirao, a kako bi na temelju iste vrlo precizno povezo i rekonstruirao kompleksan lanac zločinačkih aktivnosti iz ljeta 1995. godine. Nimalo lak zadatak ako uzmemo u obzir da se radi o genocidu koji je utvrđen presudom Haškog suda, masovnom pokolju više tisuća bošnjačkih zarobljenika od strane Vojske Republike Srpske. Srebrenički masakr najveća je masovna tragedija jednog naroda nakon Drugog svjetskog rata u Europi. Ipak, o Srebrenici i mnogim događajima iz tih kaotičnih srpanjskih dana većina običnih ljudi, a i dobar dio intelektualaca, kako napominje i sam autor, zna vrlo malo, tek poneke elementarne informacije. Zamisao, organizacija i provedba egzekucije na terenu i dalje je neistražena povijesna epizoda, obavijena velom tajne. Upravo zbog navedenog ovaj roman predstavlja ključno književno, a ujedno i historiografsko djelo koje pokušava shvatiti, ali i na analitičan način dekonstruirati okoštali narativ o spomenutoj tragediji te ponuditi nove vidike razumijevanja ove kompleksne tematike, prvenstveno povjesničarima, a i ostalima zainteresiranima za ovu tematiku. Književnost je za razliku od povijesne znanosti oslobođena potrebe dokazivanja činjenica, no povjesničari isto kao i književnici, u nedostatku potrebnog materijala, prilično često posegnu za određenom dozom vlastite imaginacije kako bi reinterpreterali prošlost. Autor je učinio upravo to, prožeo je povijest i književnost, stvarne činjenice i fikciju, nastojeći vjerno prikazati događaj.

Suhoparnom povijesnom faktografijom nemoguće je nazrijeti motive i razloge

masovnog pokolja ljudi. Kako bi pokušao shvatiti ideju i suštinu brutalnog zločina, autor se odlučio na nesvakidašnji potez, rekonstrukciju psihološkog profila *master-minda* cijele operacije, pukovnika Ljubibe Beare. Beara je prezime koje mnogi nikad ne bi povezali sa zločinom u Srebrenici i koje je zasjenjeno imenima Ratka Mladića i Radovana Karadžića, koja su s vremenom postala sinonimima za srebreničku tragediju. Kapetan bojnog broda, rođen u Sarajevu, čiji je otac, porijeklom iz Dalmatinske zagore, u spomenuti grad došao iz Vojvodine, proveo je svoje najbolje godine u Splitu gdje je primljen na Vojno-pomorsku akademiju kao mladi pitomac, a gdje je konačno i diplomirao četiri godine kasnije. Služio je u mornaričkom sektoru u Puli, a potom i na Brijunima, otočnoj rezidenciji jugoslavenskog predsjednika Josipa Broza Tita, gdje je osobno zapovijedao stražom. Ambiciozan i perspektivan, brzo se probijao vojnom hijerarhijom te se sve više isticao. San o mirnoj i ugodnoj vojnoj mirovini u stanu na moru naglo prekida početak rata i raspad ideje čijoj je obrani posvetio karijeru, položivši zakletvu da će je uvijek i beskompromisno čuvati i braniti. Mentalitet takve ličnosti koja je proveo tolike godine u vojnom sustavu koji se konstantno pripremao za rat jednostavno je determinirao njegove buduće postupke.

Beara, ambiciozan pukovnik, svoje je napredovanje u vojnoj hijerarhiji Jugoslavenske narodne armije zaslužio vlastitom sposobnošću i vojnom odanošću, ali i vjerom u neupitni autoritet i kult Josipa Broza Tita, doživotnog predsjednika socijalističke Jugoslavije. U novom društvenom kontekstu u kojem se našao on nije ni znao drugačije nego da se stavi u službu

vojske u kojoj je proveo polovinu života, a Titov autoritet zamijeni nekim drugim, u ovom slučaju likom Slobodana Miloševića, a kasnije Ratka Mladića, koji mu je bio nadređeni kao general VRS-a. Nije to samo slučaj Ljubiše Beare. Mnogo je takvih slučajeva pukovnika, oficira i generala koji se nisu mogli pomiriti s novim političkim okolnostima i raspadom zemlje za čiju su obranu pripremani cijelu svoju karijeru, naviknuti na neprikosnoveni autoritet jakog i autoritarnog vođe.

Bearin prijeratni čin u mornarici bio je čin kapetana bojnog broda, a stupanjem u VRS, vojsku bez mornarice, dobiva srodan kopneni čin pukovnika. Detalj je to koji pokazuje paradoksalnost položaja u kojem se Beara našao. Braneći ono što je mislio da treba braniti ostao je bez svog Splita, mora i mornarice kojoj je posvetio cijelu karijeru. Ostao je bez svog prijašnjeg života.

Od odlaska iz Splita pa sve do vrućih ljetnih dana i noći u srebreničkom hotelu Fontana gdje je zajedno s nekoliko najbližih suradnika u vojnom vrhu VRS-a planirao masovna pogubljenja zarobljenih civila na širem području Srebrenice, prošle su nepune četiri godine. Što se promijenilo u razmišljanjima, stavovima, principima i moralu Ljubiše Beare, pukovnika koji je stasao u vojsci kojoj se zakleo na očuvanje bratstva i jedinstva svih jugoslavenkih naroda, nažalost nikada nećemo moći saznati. I sam autor u predgovoru knjige kaže kako je ona unaprijed osuđena na neuspjeh u saznavanju odgovora na ključno pitanje motivacije i razloga koji su doveli do masovnog zločina.

Unatoč gomili sudskih spisa, izjava svjedoka, prikaza kronologije rata te poku-

šaja rekonstrukcije dana i sastanaka nakon pada Srebrenice, autor nije uspio u svom glavnom cilju, i znao je unaprijed da ne može uspjeti. Ponor s kojim se susreo bio je nesaglediv. No, potraga za racionalizacijom iracionalnog najveća je vrijednost ove knjige, ona između ostalog podrazumijeva nepristajanje na jednodimenzionalna i olaka objašnjenja pojmova kao što su genocid i kolektivni zločin te pravljenje mitova od njih. Ona nas uči, ponajviše povjesničare, kako je neophodno i važno sagledati svu kompleksnost i množinu događaja pomoću medija, sudskih tumačenja, razgovora s ljudima te konačno otvaranjem prostora za nove interpretacije koje kritički preispituju one stare, ali i otvaraju neke nove vidike u znanstvenoj diskusiji.

Najstrože čuvana vojna tajna o pogubljenjima, koja je podrazumijevala kopanje dubokih jama, transport bagera i ostale mašinerije, odabir egzekutora te lokacije na kojoj će se ubojstva moći nesmetano vršiti, bila je posao koji je Beara sukladno okolnostima i kontekstu rata obavio besprijekorno. Sva logistika zločina bila je u njegovim rukama. Haški sud mu 2010. godine izriče presudu za genocid i doživotnu kaznu zatvora koja je potvrđena pet godina kasnije. Ljubiša Beara umro je 2017. godine u zatvoru u Berlinu, a do smrti se nije izjasnio krivim.

*Bruno Vignjević
Filozofski fakultet u Rijeci*